

אייר התשע"ג

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל
קדושת ישראל ומצות כיסוי הדם
לפרשת אחרי-מות קדושים (ע"פ שיעורו של הרב גור גלון)

כל המתבונן מצטייר האיש הקדוש כאדם שקשור למשפחתו, לחבריו, למשפט ולכלכלה, ובכל נקודה ונקודה בחייו יש קדושה. העולה מכך הוא הבנה בטעם דברי רש"י בשם המדרש, "מלמד שנאמרה פרשה זו בהקהל מפני שרוב גופי תורה תלויים בה". מכיוון שמיועדת פניה זו לכל אחד מן העם.

ביטוי זה מזכיר את דברי הגמרא בברכות סג. (מקור מס 4):

"איזוהי פרשה קטנה שכל גופי תורה תלויים בה? בכל דרכך דעהו והוא יישר אורחותיך".

לומדהרב גלון מכאן שהקדוש בישראל הוא האיש שהכי מעורב בחיים, מתוך שאיפה לגלות את רצון ה' בכל תחומי החיים.

כפי שכותב את הדברים, באופן מופלא, רבי יונתן אייבשיץ' (מקור מס 5):

"והנה הרמב"ן האריך בדרשת קדושים תהיו, קדש עצמך במותר לך. אמנם כבר פרשתי בזה כי להחמיר יותר מחוק התורה הוא אפשרות רחוקה, כי כבר כתב יוסיפון בן גוריון בספרו לרומיים, שהיו בבית שני אנשים שהיו שוכנים ביערות מתבודדים וממש לא אכלו רק פרי עצי יער והיו נזירים מכל עניני עולם וכדומה עד שהיו ממש נבדלים מעניני העולם וכדומה מכל הדברים עד שהיו ממש פורשים מכל חמדת העולם, אבל הפרושים לא נחו דעתם בהם כלל וכלל, כי העובד ה' השלם צריך להיות דבריו ועסקיו נוח לשמים ולבריות, ולא להפריע נימוס ישוב העולם וחברת בני אדם והנהגת מדינה, ואילו היו כולם נזירים כהנה לא נתקיים נימוס וסדר הטבע וכמעט יכלה העולם ויאבד קשר האומה ושאריתו בארץ כפי הטבע, וע"ז רמזו חז"ל (אבות פ"ב מ"ב) "יפה תורה עם דרך ארץ", ולכן כל הפרישות שיעשה האדם נכון להיות על הסוג שיש בו אפשרות שיקיימו אותו כל האומה ולא יקרה בו ביטול, אבל הפרישות שאי אפשר רק ליחיד ולא לאומה בכלל זה אינו בגדר השלימות והפרישות, ודברים

פרשת קדושים פותחת במילים (ויקרא יט"א):

"וידבר ה' אל משה לאמר **דבר אל כל עדת בני ישראל** ואמרת אליהם קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלוהיכם". מהי אותה הקדושה עליה מצטווים בני ישראל?

על פי הפשט, כל המצוות המפורטות בפרשה מרכיבות את הקדושה, וממילא, כשמתבוננים בפרשה מבינים מהי הקדושה הנדרשת מכל אדם בישראל.

למרות שניתן היה לחשוב שהמושג 'קדושים' שייך ליחידי סגולה מובחרים ומופרשים מההמון, הרי כפי שמדגישה התורה, פרשה זו מיועדת לכל אחד ואחת מישראל, שהרי פרשה זו נאמרה ב'הקהל' - **דבר אל כל עדת בני ישראל**.

מדגיש האלשייך (מקור מס 2):

"לומר לך שכל אחד ואחד מבני ישראל נדרש ומסוגל להגיע לקדושה".

מציע הרב גור גלון משיבת הר ברכה להתבונן בפרשה כדי לראות בפירוט מהי הקדושה.

בפרשה מופיעות המצוות: מורא אב ואם, שמירת השבת, הימנעות מעבודה זרה, פאה, לקט, עוללות, איסור גניבה, איסור שבועת שקר, החובה לשלם שכר שכיר, האיסור לקלל, האיסור להכשיל את חברו, החובה לדון את חברו לכף זכות, איסור רכילות, החובה להציל את חברו בשעת צרה, לאהוב כל אחד מישראל, האיסור להרביע בהמה, חיה ועוף מין בשאינו מינו, איסור זריעת כלאיים, מצוות כיסוי הדם ועוד.

מסביר הרב גלון (מקור מס 3):

המתגלה אל מול עינינו הוא שהקדושה היא איננה מעשים חריפים וקיצוניים הגורמים לאדם לפרוש מן החיים אלא להפך, הקדושה כוללת: בין אדם להוריו, בין אדם למקום, בין אדם לחברו, חוקי המסחר והכלכלה, חוקי עבודת האדמה וסדרי המשפט והדין. וממילא בעיני

השדים, ויבואו אליו ויודיעוהו העתידות כפי שמדמים
ההמון מעניינית השדים, והיו שם אנשים שאכילת הדם
קשה עליהם מפני שהוא דבר שטבע האדם קהה ממנו,
ולפיכך היו שוחטים בעל חי ומקבצים דמו בכלי או
בגומה ואוכלים בשר אותו הנשחט סביב אותו הדם,
ומדמים בפעולה זו שהשדים אוכלים אותו הדם שהוא
מזונם, והם אוכלים הבשר, ותושג הרעות, כיון שהכל
אכלו על שלחן אחד בקבוצה אחת, ויבואו אליהם
בדמיונם אותם השדים בחלום, ויודיעום נעלמות ויעזרו
להם.... ולכן באה התורה, השלמה אצל יודעיה, לסלק
את אלה החלאים המושרשים, ואסרה אכילת הדם,
והחמירה באיסורו כדרך שעשתה באזהרה על עבודה זרה
בדיוק... כי אכילתו הייתה מביאה למין מעבודה זרה
והיא עבודת השדים. וטיהרה את הדם, ועשאתו מטהר
מי שהוזה בו... ונעשת כל העבודה פיזורו שם לא קיבוצו,
ואמר "ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר" ושם מתפזר...
וציווה לפזר דם כל בהמה הנשחטת ואף על פי שאינה
קרבת, אמר "על הארץ תשפכו כמים". והזהיר
מלהתקבץ סביבו ולאכול שם, ואמר "לא תאכלו על
הדם".

וכיון שהתמידו במרים ונהו אחר המפורסם אשר חונכו
עליו מאחוות השדים על ידי האכילה סביב הדם, ציווה
יתעלה שלא יאכל בשר תאוה במדבר כלל, אלא יהיה
הכל שלמים. וביאר לנו כי טעם הדבר כדי לפזר הדם על
המזבח ולא יתקבצו סביבו, ואמר "למען אשר יביאו בני
ישראל וגוי ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים" וגוי.
אבל ישראל עניין החיה והעוף, לפי שאין קרבן מן החיה
כלל ואין עוף קרב שלמים, ולכן ציווה יתעלה סמוך לכך,
שכל חיה ועוף שבשרם מותר באכילה כאשר נשחטו
מכסין דמן בעפר כדי שלא יתקהלו עליו לאכול סביבו.
והנה נגמר העניין ושלמה המטרה להפר האחוה בין
השוטים באמת ובין שדיהם".

אם כן, איסור אכילת דם, מצות כסוי הדם, איסור בשר
תאוה במדבר, ואיסור "לא תאכלו על הדם" – קשורים
כולם לאותו עניין. אך דם בהמה אין צורך לכסות כי די
בכך שדמה קרב על המזבח, ורק בחיה ועוף יש צורך
לכסות, כיון שמן החיה אין קרבנות כלל והעוף אמנם
קרב למזבח אבל לא בתור שלמים (שבהם יש אכילת
אדם משמעותית), ויש חשש ש"יתקהלו עליו לאכול
סביבו" אע"פ שלהלכה אין צורך לכסות את כל הדם.

ממשיך הרב ירון בן דוד ושואל : מה עומד מאחורי
המצוה לכסות את הדם?

כדי לענות מביא הרב סדרה של מקורות אחרים בתנ"ך
בהם מוזכר המושג של כסוי הדם : יהודה אומר לאחיו

כאלה הרחיקו חכמי ישראל, וזהו כוונת המדרש פרשה זו
נאמרה בהקהל, והיינו כמ"ש כי הקדושה במותר לך
יהיה מה ששיך בהקהל".

כלומר, אומר רבי יונתן אייבשיץ' שאם רצונך לדעת מהי
קדושה אזי עליך לבדוק מה היה קורה לו כל עם ישראל
היה עושה כמותך. ומכאן אנו למדים עומק חדש, שהתורה
לא ניתנה לנו כיחידים אלא ניתנה לנו כדי להקים אומה
קדושה, חברה קדושה, וכדי שבסופו של תהליך ניצור
כאן עולם קדוש.

אם נחזור למצוות המופיעות בפרשה , נתמקד באחת
המצוות המופיעות בפרשתנו והיא מצוות כסוי הדם,
ויקרא י"ז, י"ג (מקור מס 6) :

"וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְךָ אֲשֶׁר יִצוּד
צִיד חַיָּה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֶאֱכַל, וְשִׁפַּח אֶת דָּמוֹ וְכִסְהוּ בְּעֶפְרָר".
ראב"ע מסביר כי מצוה זו נאמרה גם לגר תושב (שאינו
יהודי, אך קיבל על עצמו שבע מצוות בני נח), וכשהתורה
מציינת שהוא שוחט רק "חיה או עוף אֲשֶׁר יֶאֱכַל" - היא
באה להדגיש "שלא נעזוב הגר שיאכל בארצנו חזיר או
סוס, או עוף דורס שהוא טמא".

בספר דברים מזהירה אותנו התורה לא רק מלאכול את
הדם , אלא מוסיפה הוראה נוספת לכסות את הדם .
דברים יב, כג-כה (מקור מס 7) :

כג רק חֹזֶק, לְבַלְתִּי אֶכֹּל הַדָּם, כִּי הַדָּם, הוּא הַחַיִּי; וְלֹא-
תֹאכַל הַחַיִּי, עִם-הַבֶּשֶׂר. כד לא, תֹאכְלוּ: עַל-הָאָרֶץ
תִּשְׁפְּכוּ, כַּמַּיִם. כה לא, תֹאכְלוּ--לְמַעַן יִיטַב לְךָ וּלְבִנְיָךְ
אֲחֵרֶיךָ, כִּי-תַעֲשֶׂה הַיֶּשֶׁר בְּעֵינֵי יְהוָה. כה לא, תֹאכְלוּ--
לְמַעַן יִיטַב לְךָ וּלְבִנְיָךְ אֲחֵרֶיךָ, כִּי-תַעֲשֶׂה הַיֶּשֶׁר בְּעֵינֵי יְהוָה.
האבן עזרא במקום מפרש (מקור מס 8) :

"למען ייטב לך – שלא יאכל נפש בהמה שתשבש נפשו ..
כלומר הסיבה לכיסוי הדם, ע"פ ראב"ע היא על מנת
שלא יבואו לאכול את הדם, שמשבש את הנפש.

מחדד הרב ירון בן דוד מבארות יצחק ואומר כי מתברר
שאם בכל העולם חוששים משַׁפְּעַת החזירים, הראב"ע
יותר מודאג מהשַׁפְּעַת החזירים...

הגורל שלנו אינו עיוור. השאלה האם נהיה מאלה
שנשמתם עולה למעלה או מאלה שנשמתם יורדת למטה
- תלויה רק בהחלטה שלנו.

לדעת הרמב"ם, איסור אכילת דם ומצות כסוי הדם
קשורים לביעור עבודה זרה (כשיטתו בהרבה מצוות ואלו
דבריו, במורה נבוכים ח"ג פמ"ו, בתרגום הרב קפאח
(מקור מס 9) :

"דע כי הצאבה [כת עובדי עבודה-זרה] היה הדם אצלם
טמא מאוד, ועם זאת היו אוכלים אותו בדמותם שהוא
מזון השדים, וכאשר אכלו מי שאכלו כבר נתחבר עם

כשאנחנו לא מכסים את הדם, אנחנו מדגישים שאין שום חטא בדם הזה. להיפך: זו מצוה. אבל כאשר מדובר בשחיטה שאינה לצורך קרבן, יש צורך לכסות את הדם. הריגת בעל חיים לצורך אכילה היא דבר מותר, אבל היא ודאי משחיתה משהו בנפשו של האדם. לכן צריך לכסות את הדם.

קל וחומר כשמדובר בשחיטה שנעשתה בעבירה, כגון שחיטה של פיגול, אומרת התורה בפרשתנו: "דָם יִחָשֵׁב לְאִישׁ הֵהוּא, דָם שֶׁפָּדַי", וכפי שמסביר רש"י: "כשופך דם האדם שמתחייב בנפשו". גם את הדם הזה אין לכסות, אבל הסיבה היא בגלל שהארץ לא תכפר על השחיטה הזו.

אפשר אם כן, אומר הרב, להסתכל על הדברים משתי נקודות מבט:

מנקודת מבטו של השוחט: כשהוא שוחט לצורך קרבן, הוא מקיים בכך מצוה. את הדם הזה לא צריך לכסות. להיפך: הדם הזה יהיה חלק מריח הניחוח של הקרבן. אבל אם הוא שוחט לצורך אכילה - לצורך ההנאה האישית של האדם, יש צורך לכסות את הדם. הדבר מותר, אבל צריך לכסות את הדם.

ואפשר להסתכל על הדברים מנקודת בעל החיים הנשחט: הדם שלו יכול לעלות ולהיות חלק מקרבן, או להיקבר מתחת לאדמה. אותה סכין יכולה לשחוט את הבהמה או החיה באותו אופן - אבל הבהמה תהיה חלק מקרבן, והדם שלה ייזרק על גבי המזבח, ואילו החיה תהיה חלק ממנגל, והדם שלה ייספג באדמה.

לחיה אין ברירה. הכל נקבע בידי הגורל. כפי שנאמר בפרשה: "וַיִּתֵּן אֱהָרֹן עַל שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים גֹּזְלֹת גֹּזֵל אֶחָד לְה' וְגֹזֵל אֶחָד לְעִזְאֵזֶל". שני שעירים זהים במראה, בקומה ובדמים. שניהם נלקחו באותו יום ושניהם מגיעים לבית המקדש - אבל אחד מהם יהפוך להיות קרבן שדמו ייזרק בקדש הקדשים, ואילו השני הולך להתרסק על צלע ההר במדבר יהודה. לשעירים עצמם אין מה לעשות בעניין, והכל נעשה בגורל עיוור.

אבל לגבי בני האדם - אם נחזור לתחילת הדברים, הרי שבבחירה ובהחלטה אישית יכול כל אחד במצוות אלו, שהן מצוות ברורות ופשוטות, הן המצוות ביו אדם למקום ובין מצוות בין אדם לחברו לבחור נכון. הגורל שלנו אינו עיוור. השאלה האם נהיה מאלה שנשמתם עולה למעלה או מאלה שנשמתם יורדת למטה - תלויה רק בהחלטה שלנו.

הערה לסיום:

דברים אלו נכתבים בין יום הזכרון לשואה ויום הזכרון לחללי צה"ל, שבהם יש משמעות חזקה מאוד לשפיכת

"מֵה בָּצַע כִּי נִהְרַג אֶת אֲחִינוּ וְכִסִּינוּ אֶת דְּמוֹ" (בראשית לו, כו).

איוב מתפלל ואומר: "אֲרַץ אֶל תִּכְסֵי דְמִי וְאֶל יְהִי מְקוֹם לְיַעֲקֹב" (איוב טז, יח).

כיסוי הדם הוא נסיון לטייה את שפיכת הדם. לאחר שקין הרג את הבל פנה אליו הקב"ה ואמר בראשית ד, י-יא (מקור מס 10):

"מֵה עֲשִׂיתָ? קוֹל דְּמֵי אֲחִיךָ צִעֲקִים אֵלַי מִן הָאֲדָמָה! וְעַתָּה אֲרֹר אֶתְּהָ מִן הָאֲדָמָה אֲשֶׁר פָּצְתָה אֶת פִּיהָ לְקַחַת אֶת דְּמֵי אֲחִיךָ מִיַּדְךָ".

לא רק קין חטא ברצח של הבל. גם הארץ חטאה, בכך שהסכימה לבלוע אל תוכה את הדם הזה. הדם של הבל היה אמור לבעבע ולא להיבלע באדמה, כמו שמביאה הגמרא בגיטין (נז, ב) על דמו של זכריה בן יהוידע שלא נבלע באדמה למשך מאות שנים. רואים אנו, אם כן, שדם שנספג באדמה, מסמל מצב של חטא שהתכפר. "וְכִפֵּר אֲדָמָתוֹ עִמּוֹ".

מצוות כיסוי הדם נוהגת רק בחיות ובעופות, ובתנאי שהעופות הללו לא מוקדשין כקרבן (חולין פד, א). כששוחטים עוף לשם קרבן, לעומת זאת, אין צורך לכסות את דמו. יתרה מזו, בקרבנות ישנו מצב הפוך: לוקחים את הדם וזורקים אותו על קרנות המזבח. אך יותר מכך, לא רק על קרנות המזבח יש הזאת דם, בתחילת הפרשה אנחנו קוראים שהדם מוכנס אפילו למקום המקודש ביותר, ביום המקודש ביותר, ע"י האדם הקדוש ביותר, כמו שנאמר ויקרא ט"ז י"ד - ט"ז (מקור מס 11):

והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד ביתו ושחט את פר החטאת אשר לו ולקח מלא המחטה גחלי אש מעל המזבח מלפני יהוה ומלא חפניו קטרת סמים דקה והביא מבית לפרכת ונתן את הקטרת על האש לפני יהוה וכסה ענן הקטרת את הכפרת אשר על העדות ולא ימות ולקח מדם הפר והזה באצבעו על פני הכפרת קדמה ולפני הכפרת יזה שבע פעמים מן הדם באצבעו ושחט את שעיר החטאת אשר לעם והביא את דמו אל מבית לפרכת ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר והזה אתו על הכפרת ולפני הכפרת וכפר על הקדש מטמאת בני ישראל ומפשעיהם לכל חטאתם וכן יעשה לאהל מועד השכן אתם בתוך מטמאתם.

מה אם כן ההבדל בין דם לדם?

מדוע דם קודשים מוזה, ודם אחר מכוסה?
התשובה גלומה בסיבת שפיכת הדם

הדם. כפי שמופיע בתפילת " אל מלא רחמים " שחיבר הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל, הרב הראשי לישראל :
" אל מלא רחמים " אל מלא רחמים , דין אלמנות ואבי יתומים , אל נא תחשה ותתאפק **לדם ישראל שנשפך כמים**. תן מנוחה נכונה על כנפי השכינה , במעלות קדושים וטהורים כזהר הרקיע מזהירים , לנשמותיהם של שש מאות רבבות אלפי ישראל , אנשים ונשים , ילדים וילדות , שנהרגו ונשחטו ונשרפו ונטבחו ונחנקו ונקברו חיים בידי הצוררים . כלם קדושים וטהורים , ובהם גאונים וצדיקים , ארזי הלבנון ואדירי התורה , בגן עדן תהא מנוחתם .
בעל הרחמים יצרר בצרור החיים את נשמתם , ה' הוא נחלתם , ויזכר לנו עקדתם , ויעמד לנו ולכל ישראל זכותם . **ארץ אל תכסי דמם** , ואל יהי מקום לזעקתם . בזכותם נדחי ישראל ישובו לאחזתם , והקדושים לזכרון תמיד - נגד ה' צדקתם . יבואו שלום וינוחו על משכבם , ונאמר אמן."